O boleznih, ki jih klopi prenašajo

Klopi prenašajo številne bolezni. Pri nas sta najbolj znani in pomembni lymska borelioza in klopni meningoencefalitis, mnogo redkejša pa humana anaplazmoza.

Lymska borelioza

Pri nas je to najpogostejša bolezen, ki jo prenašajo klopi. Ime Lyme je dobila po kraju v ZDA, kjer so se pred približno 30 leti začeli pojavljati bolniki z do takrat neznano boleznijo, borelioza pa se imenuje po borelijah, to je bakterijah, ki bolezen povzročajo. V ZDA povzroča lymsko boreliozo le ena borelijska vrsta, v Evropi pa najmanj tri, zato se bolezenska znamenja nekoliko razlikujejo.

Bolezenski znaki

klop za lažji pretok krvi med sesanjem spusti v ranico izloček, ki preprečuje njeno strjevanje

Potek je zelo raznolik in le redki bolniki imajo vsa za bolezen značilna znamenja. Prva sprememba se običajno pokaže 10 dni (od 2 dni do nekaj tednov) po vbodu klopa: na tem mestu se pojavi rdečina, ki se postopno širi. Sprva je enakomerna, nato pa začne osrednji del bledeti, tako da se razvije obročast izpuščaj, ki se postopno veča. Po tem znamenju bolezen najlažje in najzanesljiveje prepoznamo. Včasih izpuščaj srbi ali peče. Nekateri bolniki so utrujeni, se slabo počutijo, boli jih glava in mišice, drugi nimajo težav. Kožne spremembe trajajo nekaj tednov ali mesecev, nato pa izginejo - tudi če jih ne zdravimo. Nekateri bolniki so s tem ozdravljeni, pri drugih pa se bolezen le pritaji.

klopa tako težko ločimo od gostitelja, ker se vanj trdno usidra z rilcem posejanim z nazaj zavitimi kaveljci

Če lymske borelioze v zgodnjem obdobju ne prepoznamo in zdravimo, se lahko po več tednih, mesecih ali celo letih pojavijo okvare živčevja in srca, prizadetost sklepov in kožne spremembe. Te okvare na srečo le izjemoma ogrozijo življenje, povzročijo pa lahko dokaj hude težave, ki prizadetim močno otežujejo vsakdanje življenje, pri nekaterih je posledica celo trajna invalidnost. Poleg tega so bolniki pogosto utrujeni, se slabo počutijo, imajo bolečine na raznih delih telesa, so nervozni, slabo spijo, so psihično spremenjeni; neredko so v napoto sami sebi in okolici. Rdečina, ki se pojavi na mestu klopovega vboda v prvih 24 urah in traja le nekaj ur do nekaj dni, je posledica alergične ali toksične reakcije in ni znamenje borelijske okužbe.

Zdravljenje

Lymsko boreliozo je mogoče povsem pozdraviti z antibiotiki, še posebno če se zdravljenje začne zgodaj. V času, ko je prisotna obročasta kožna sprememba, praviloma zadostuje zdravljenje z antibiotiki v obliki tablet, pozneje, ko so prizadeti živčevje, srce in/ali sklepi, pa je treba dajati zdravila v žilo. Večina bolnikov z blagimi zgodnjimi oblikami lymske borelioze se lahko zdravi doma, pri napredujoči bolezni pa je običajno potrebno zdravljenje v bolnišnici.

Obročaste kožne spremembe

Preprečevanje

Cepivo proti lymski boreliozi zaenkrat ni na voljo. Leta 1998 so v ZDA registrirali cepivo za ljudi, vendar so ga leta 2002 prenehali prodajati. Razlog je bil pretežno ekonomske narave. Primerno je le za uporabo v ZDA, kjer povzroča lymsko boreliozo le ena vrsta borelij, ne pa za Evropo, kjer je položaj mnogo bolj zapleten, saj so povzročitelji najmanj trije. Na morebitno cepivo bo v Evropi potrebno počakati še najmanj nekaj let.

Klopni meningoencefalitis

tudi klopove ličinke in nimfe sesajo kri manjših živali

Druga pomembna bolezen, ki jo pri nas prenašajo klopi, je klopni meningoencefalitis. To je virusno vnetje možganov in možganskih ovojnic, ki ga povzroča virus klopnega meningoencefalitisa.

Bolezenski znaki

Sprememb na koži ni. Težave, kot so slabo počutje, vročina, glavobol in slabost se pojavijo nekaj dni do tednov po vbodu klopa. Po prehodnem izboljšanju, ki običajno traja slab teden (nekaj dni do tri tedne), se težave povrnejo v še hujši obliki kot prvič: glavobol je še izrazitejši, vročina praviloma višja, pogosto je bruhanje. Dokaj značilno znamenje je tresenje prstov rok in jezika. Včasih pride v poteku bolezni do motenj zavesti, redko do ohromitev, izjemoma tudi do smrti. Večina bolnikov se povsem pozdravi po nekaj tednih do mesecih. Po prebolelem meningitisu lahko dalj časa ostanejo glavoboli. Težave, predvsem glavoboli, se neredko okrepijo, kadar gredo ljudje na sonce. Splošno pravilo je, da se po prebolelem meningitisu nekaj mesecev izogibamo sonca in da ne pijemo alkoholnih pijač.

Zdravljenje

klop ima na zadnjih nogah čutila za toploto, s katerimi ugotovi bližino toplokrvnega sesalca ali ptiča

Za klopni meningoencefalitis vzročnega zdravila še nimamo: tu lajšamo težave in skušamo preprečiti morebitne zaplete. Bolniki s klopnim meningoencefalitisom sodijo v bolnišnico.

Preprečevanje

Za preprečevanje klopnega meningoencefalitisa je na voljo učinkovito in varno cepivo: prvo leto se cepimo trikrat, nato obnavljamo zaščito z enim odmerkom cepiva vsakih tri do pet let. Cepljenje priporočajo v hladnih mesecih, to je takrat, ko klopi niso aktivni.

Humana anaplazmoza

klopi zdržijo brez hrane do štiri leta

V Sloveniji prenašajo klopi tudi bakterijo Anaplasma phagocytophilum, ki povzroča bolezen z imenom humana anaplazmoza. Ta bolezen je mnogo redkejša od lymske borelioze in klopnega meningoencefalitisa. Običajno se pokaže kak teden po vbodu klopa z vročino, glavobolom, hudimi bolečinami v mišicah in sklepih, slabim počutjem in utrujenostjo. Laboratorijski pregled pokaže znižano število belih krvničk in krvnih ploščic. Bolezenski znaki so odraz vnetja drobnih žil. Zdravljenje z antibiotiki je učinkovito.

Ko gremo v gozd

Ljudje večkrat pravijo, da je klop najnevarnejša "zver" pri nas. Nekateri si zaradi klopov ne upajo več v gozd. Pretiran strah je odveč, potrebna pa sta previdnost in ustrezno ukrepanje. Delo v gozdu oziroma zahajanje v območja, kjer je veliko klopov, sicer pomeni določeno tveganje zaradi bolezni, ki jih prenašajo klopi, vendar ima bivanje v naravi številne ugodne učinke, ki to nevarnost zagotovo odtehtajo. Poleg tega je možnost, da po vbodu klopa zbolimo, na srečo razmeroma majhna, in to iz več razlogov:

klop zazna gostitelja tudi po tresenju podlage, ki jo ta povzroča s hojo

- *ker niso okuženi vsi klopi, ampak le manjši del;*
- *ker pride do okužbe redko, tudi če nas vbode okužen klop;*
- *ker le del oseb, pri katerih nastane okužba, tudi zboli.*

Sorazmerno majhno tveganje za nastanek bolezni, ki jih prenašajo klopi, se da z enostavnimi ukrepi še zmanjšati:

- *Ko gremo v naravo, bodimo primerno oblečeni. Telo naj bo čim bolj pokrito: hlače naj bodo dolge, s hlačnicami v obuvalu, srajca z dolgimi, zapetimi rokavi, oblačila pa svetle barve, saj na njih lažje opazimo klope.*
- *Mogoča je zaščita z odvračali ali repelenti, vendar zaščita s sredstvi za odganjanje mrčesa ni povsem zanesljiva in deluje omejen čas. Ta sredstva so ob nepravilni in čezmerni uporabi lahko tudi škodljiva.*
- *Najpomembnejše je, da se takoj, ko pridemo iz gozda, pregledamo in odstranimo prisesane klope. Po možnosti se tudi oprhamo in zamenjamo oblačila. Klopa ne smemo iztrgati s silo, ker ga tako odtrgamo. Rilec in del telesa, ki ostane v koži, lahko povzroči ognojitev. Klopa primemo s pinceto tesno ob koži in previdno izvlečemo. Če to naredimo dovolj zgodaj, je možnost okužbe manjša.*

ZAVOD za GOZDOVE SLOVENIJE

- Izdal in založil Zavod za gozdove Slovenije • Urednik: Jurij Beguš
- Strokovno medicinsko besedilo: prof. dr. Franc Strle, besedilo o klopu povzeto po dr. Kazimirju Tarmanu (Obvarujmo se pred klopi, ČZD Kmečki glas, 1999)
- Ilustracija in oblikovanje: Studio Ajd, Dobravlje • Tisk: Abakos, Cerknica
- Naklada 10.000 izvodov • 2005

ZAVOD za GOZDOVE SLOVENIJE

v katerem grmu tiči klop?

O klopu

Klop *(Ixodes ricinus)* je majhen, a nevaren prebivalec naših gozdov. Spada med pršice. Ker je prenašalec hudih bolezni, je prišel na slab glas.

Za življenje klopov je najugodnejše toplo, z vlago nasičeno okolje – vlažni gozdovi z gosto grmiščno podrastjo. Ker je vlažnost največja spomladi in jeseni, je takrat klopov največ. Še posebno pogosti so aprila in maja, ko pade veliko dežja. V Sloveniji najdemo klope povsod, še posebno v listnatih gozdovih, na obrobju gozdov, na vlažnih travnikih in v živih mejah. V gore sežejo do 1200 m visoko.

Klop se v odraslo žival razvije iz jajčeca preko šesteronoge ličinke in osmeronoge nimfe. V kolikor so življenjske razmere neugodne, lahko življenjski krog traja tudi več let. Odrasla samica spleza visoko na travno bilko ali na list kakega grma in tam ždi, dokler ne pride mimo primeren gostitelj. Zgrabi ga in potem leze po njem, dokler ne najde ustreznega mesta, kjer je koža mehka, tanka in dobro prekrvavljena – pri ljudeh najraje v kolenski kotanji, v dimljah in pod pazduho. Ko se usidra, začne sesati kri, hkrati pa vabi samce z izločanjem zelo vonljivih in spolno vabljivih snovi, ki jim pravimo feromoni. Samec, ki jo odkrije, spleza nanjo in se spari. Parjenje samico še bolj spodbuja k pitju krvi, saj bo le sita lahko poskrbela za številna jajčeca. Po parjenju samica popusti svoj prijem in odpade. Samci preživijo še kakšen mesec in potem poginejo, samice pa zlezejo med odpadlo listje na gozdnih tleh in odložijo od 1000 do 4000 jajčec.

odrasel klop nima oči, ima pa na prvem od štirih parov nog svojevrstno čutilo, s katerim na daleč zavoha žrtev